

Amor
TOWLES

REGULILE JOCULUI

Traducere din limba engleză și note de
GABRIELA NEDELEA

NEMIRA

PREFATĂ

În seara de 4 octombrie 1966, Val și cu mine, amândoi trecuți bine de a doua tinerețe, participam la vernisajul expoziției *Mulți chemați*, la Muzeul de Artă Modernă – prima colecție de portrete ale lui Walker Evans¹, făcute cu camera ascunsă în metrourile din New York pe la sfârșitul anilor '30.

Era ceea ce editoriaștii mondeneri numesc „un eveniment de excepție“. Bărbații în costum și cravată păreau ecouri ale șirului de fotografii, iar femeile purtau rochii viu colorate, de diverse lungimi, de la tendonul lui Ahile până în dreptul coapselor. Niște actori tineri, fără slujbă, cu trăsături impecabile și cu grație de acrobați, serveau șampanie în dreapta și-n stânga, pe niște tăvițe rotunde. Puțini oaspeți se uitau la fotografii. Erau prea ocupați să se distreze.

O tânără mondenă, beată și clătinându-se în căutarea unui chelner, dădu peste mine și aproape că mă doborî

---

¹ Walker Evans – fotograf, unul dintre cei mai importanți artiști ai secolului XX, precursorul fotografiei documentare în SUA.

la pământ. Nu era singura în starea aceea. La reuniunile mondene devenise oarecum rezonabil, chiar de bonton, să te îmbeți înainte de ora opt.

Însă nu era chiar atât de greu de înțeles. În anii '50, America avea lumea la picioare și o scutura de ultima lețcaie. Europa ajunsese verișoara săracă – o capră râioasă și cu coada-n sus. Iar țările nedeslușite ale Africii, Asiei și Americii de Sud abia începuseră să mișune pe peretii școlilor noastre, precum salamandrele la soare. E-adevărat, mai erau și comuniștii pe-acolo, pe undeva, însă, odată ce Joe McCarthy ajunsese în mormânt și, pentru moment, nu era nimeni care să-i ia locul, rușii nu făceau decât să stea pitiți prin paginile romanelor de spionaj.

Așadar, într-o oarecare măsură, eram beți cu toții. Ne lansam ca sateliții în noapte și orbitam pământul în al nouălea cer, propulsați de căderea monedei străine și de țăriile fin distilate. Strigam unii la alții peste mesele îmbelșugate și ne strecuram prin odăile goale cu partenerii celorlalți, petrecând cu entuziasmul și cu indiscreția zeilor greci. Iar dimineața ne trezeam exact la 6:30, optimiști, cu mintea limpede, gata să ne reluăm locurile din spatele birourilor din oțel inoxidabil, de la cârma lumii.

În seara aceea, centrul atenției nu era fotografii. În jur de șaiszeci și cinci de ani, ofilit de indiferența față de mâncare, cu smochingul atârând pe el ca pe gard, Evans părea trist și neconturat, ca un șefuleț pensionat de la General Motors. Din când în când, singurătatea lui era întreruptă de câte-o remarcă, în rest, a petrecut zeci de minute retras într-un colț, precum fata cea urâtă la bal.

Nu, privirile nu erau atrase de Evans, ci se îndreptau spre un tânăr scriitor cu părul rar, care făcuse de curând senzație punând pe hârtie o istorie a infidelităților mamei sale. Însotit de editorul și de agentul său de presă, primea complimente de la o gașcă de fani, alunecos ca un nou-născut.

Val cerceta cercul acela de lingăi cu o privire curioasă. N-avea nicio problemă să facă 10 000 de dolari într-o zi punând la cale fuziunea dintre un lanț elvețian de magazine și un fabricant american de obuze, însă nici bătut nu putea pricepe cum reușea un palavragiu să provoace atâta agitație.

Veșnic atent la ceea ce se petrecea în jur, agentul său mă zări și îmi făcu semn. I-am făcut și eu iute cu mâna, apoi l-am luat pe soțul meu de braț.

— Hai, dragule, i-am spus. Să ne uităm la fotografiile.

Am intrat în cea de-a doua încăpere a expoziției, mai puțin aglomerată, și ne-am început periplul, la pas, pe lângă fiecare perete. Practic toate pozele erau portrete pe orizontală, dintr-un metrou sau altul, ale călătorilor așezați chiar în fața fotografului.

Iată un tânăr sobru, din Harlem, cu un melon lăsat bărbătește într-o parte, cu o mustăcioară franțuzească.

Iată un ochelarist de vreo patruzeci de ani, în palton cu guler de blană și cu pălărie cu boruri largi, imaginea perfectă a unui contabil de gangster.

Iată două fete singure, de la raionul de parfumuri de la Macy, trecute binișor de treizeci de ani și ușor sastisite la gândul că anii lor cei mai frumoși s-au dus, călătorind, cu sprâncenele pensate, până în Bronx.

Iată un el; iată o ea.

Iată un tânăr; iată un bătrân.

Iată un snob; iată o târfă.

Deși făcute cu mai bine de douăzeci și cinci de ani în urmă, fotografiile nu mai fuseseră prezentate într-o expoziție. Se zicea că Evans avusese oareșce rețineri cu privire la intimitatea personajelor. Lucrul acesta îți putea face o impresie ciudată (poate de ușoară aroganță), dacă te gândeai că le-a fotografiat în asemenea locuri publice. Văzându-le însă chipurile înșiruite de-a lungul pereților, înțelegeai reticența lui Evans. Și asta pentru că fotografiile surprindeau, de fapt, o anumită nuditate umană. Pierduți în gândurile lor, mascați de anonimitatea vagonului, fără să bage de seamă aparatul de fotografiat îndreptat atât de frust spre ei, mulți dintre oamenii aceștia își dezvăluiseră, fără să știe, sinele secret.

Toți cei care călătoresc de două ori pe zi cu metrourile ca să-și câștige pâinea știu cum merg treburile: când urci, afișezi aceeași personalitate ca în fața colegilor și a cunoștințelor. Ți-o porți cu tine, trecând prin turnichete și uși glisante, astfel încât pasagerii ceilalți să știe cum ești – înfumurat sau precaut, tandru sau indiferent, prosper sau șomer. Însă îți găsești un loc, iar trenul pornește; ajunge într-o gară, apoi într-alta; unii coboară, alții urcă. Și, legănat liniștitor de mersul vagonului, personajul pe care l-ai tichuit cu atâta băgare de seamă începe să se destrame. Superegoul se risipește, în vreme ce mintea ți-o ia razna spre grijile și visurile tale; sau, chiar mai bine, plutește într-o hipnoză ambientală unde până și acestea dispar, lăsând loc liniștii astrale.

Ni se întâmplă tuturor. Depinde doar de numărul stațiilor. În cazul unora, două. Într-al altora, trei. Sixty-eighth Street. Fifty-ninth. Fifty-first. Grand Central. Ce alinare era ca, în cele câteva minute cu garda jos și privirea neclară, să-ți afli adevărata și unica mângâiere pe care ți-o îngăduie însingurarea omenească!

Câtă satisfacție le-o fi oferit acest sondaj fotografic neinițiatilor! Toți avocații tineri, bancherii începători și mondenele temerare care mișunau prin galerii își spuneau, cu siguranță, uitându-se la aceste fotografii: *Ce tur de forță! Ce realizare artistică! Iată, în sfârșit, chipurile umanității.*

Însă pentru noi, care eram tineri pe vremea aceea, personajele păreau niște fantome.

Anii '30...

Ce deceniu înfiorător!

Aveam șaisprezece ani când a început Recesiunea, destul de mare ca să-mi văd toate visurile și speranțele spulberate, prin comparație cu strălucirea dezinvoltă a anilor '20. Era ca și cum America lansase Recesiunea numai ca să dea o lecție Manhattanului.

După Criză, nu c-ai fi auzit cum se prăbușesc trupurile pe trotuar, dar era un fel de icnet generalizat, urmat de o încremenire care năpădea orașul precum ninsoarea. Luminile pâlpâiau. Orchestrele își lăsau instrumentele deoparte, iar mulțimile se îndreptau în liniște spre ușă.

Apoi, vânturile predominante și-au schimbat direcția, de la vest la est, spulberând praful stârnit de

migranți¹ pe drumul de întoarcere, până pe Forty-second Street. Venea în nori bulbucăți și se lăsa pe standurile de ziare și pe băncile din parcuri, învăluindu-i pe cei neprihăniți și pe păcătoși deopotrivă, precum cenușa din Pompeii. Brusc, ne-am trezit cu propriii noștri Joazi², prost îmbrăcați și decăzuți, târșâindu-și picioarele de-a lungul străduțelor, trecând pe lângă focurile aprinse în butoaie, pe lângă cocioabe și hoteluri ieftine, pe sub poduri, încet, dar metodic, către inima unor Californii la fel de abjecte și de neîndurătoare ca originalul. Sărăcie și neputință. Foame și deznădejde. Asta cel puțin până în momentul în care războiul a început să ne pună pe jar.

Da, portretele cu camera ascunsă ale lui Walter Evans dintre 1938 și 1941 reprezentau umanitatea, dar o anumită categorie a acesteia – cea obidită.

La câțiva pași de noi, o tânără se bucura de expoziție. N-avea mai mult de douăzeci și doi de ani. Fiecare fotografie părea s-o surprindă plăcut – de parcă se afla într-o galerie de portrete dintr-un castel, unde toate chipurile păreau maiestuoase și îndepărtate. Nu era

---

¹ În original, Okies – migranți din Oklahoma și din statele învecinate, obligați să-și părăsească locurile natale din cauza sărăciei, a secetei și a furtunilor de praf și să se îndrepte spre California. Această migrație a început în anii '20 ai secolului XX, totalizând peste un milion de oameni în anii '30. John Steinbeck vorbește despre acest fenomen în romanul său *Fruitele mâniei*, publicat în 1939.

² Joad – numele unei familii din romanul *Fruitele mâniei*, de John Steinbeck.

conștientă de frumusețea care îi îmbujora pielea, lucru care m-a umplut de invidie.

Pentru mine, chipurile acelea nu erau îndepărtate. Expresiile obidite, privirile flămânde îmi erau atât de familiare! Ca atunci când intri în holul unui hotel din alt oraș, unde hainele și felul de-a fi ale oaspeților sunt atât de asemănătoare cu ale tale, încât ți-e teamă c-ai să dai peste cineva pe care n-ai chef să-l vezi.

Și, într-un fel, asta s-a și întâmplat.

— E Tinker Grey, am zis, în vreme ce Val se îndrepta spre următoarea fotografie.

S-a întors alături de mine, ca să se mai uite o dată la acest portret al unui bărbat de douăzeci și opt de ani, neras, cu un sacou jerpelit.

Mai slab cu vreo zece kilograme decât îl știam, aproape că-și pierduse culoarea din obraji, iar chipul îi era vizibil murdar. Însă avea ochii strălucitori și atenți și se uita drept în față, cu un zâmbet abia schițat pe buze, ca și cum el era cel care îl studia pe fotograf. Ca și cum el era cel care ne studia pe noi. Străpungea cu privirea treizeci de ani, străbătând un hâu de conflicte, precum un vizitator. Precum el însuși.

— Tinker Grey... repetă Val, ca și cum parcă i-ar fi spus ceva numele acesta. Mi se pare că fratele meu a cunoscut un bancher, Grey...

— Da, am zis eu. Despre el e vorba.

Val studie fotografia, de data aceasta mai îndeaproape, arătând interesul politicos pe care îl merită o persoană vag cunoscută, peste care-a dat ghinionul. Însă

trebuie să-i fi trecut prin minte o întrebare sau două în legătură cu cât de bine îl cunoșteam eu.

— Extraordinar, zise Val simplu și se încruntă ușor.

În vara în care Val și cu mine începuserăm să ne întâlnim, aveam vreo treizeci și ceva de ani, așa că pierduserăm mai bine de zece ani din viețile noastre de adulți; dar mai era vreme. Mai era vreme pentru o viață – cu bune, cu rele. Mai era vreme, cum spunea poetul, să ucizi și să creezi – sau, măcar, să te fi asigurat că-ți cade o întrebare în farfurie¹.

Însă Val lua puține dintre năravurile de altădată drept virtuți; și, în ceea ce privește misterele trecutului meu, la fel ca în multe alte situații, era, mai întâi de toate, un domn.

Cu toate acestea, i-am făcut o concesie.

— Și eu l-am cunoscut, am zis. A fost în cercul meu de prieteni, o vreme. Dar n-am mai auzit de el de dinainte de război.

Încruntarea de pe fruntea lui dispăru.

Probabil că l-a liniștit simplitatea amăgitoare a acestor amănunte. Se uită mai atent la fotografie și clătină din cap scurt, dând coincidenței ce-i al coincidenței și afirmând, totodată, cât de nedreaptă fusese Recesiunea.

— Extraordinar, zise el iar, de data aceasta cu mai multă înțelegere.

¹ „Mai este vreme să ucizi și să creezi, / Vreme pentru lucrările și zilele acestor mâini / Care-ți ridică și-ți aruncă în farfurie vreo întrebare” – *Cântecul de dragoste al lui J. Alfred Prufrock*, de T.S. Eliot, traducere de Mircea Ivănescu.

După care își strecură brațul pe sub al meu și mă trase ușor mai departe.

Am petrecut minutul de rigoare în fața următoarei fotografii. Și tot așa, în fața alteia și a alteia. Însă acum chipurile se perindau ca pe o scară rulantă paralelă. Eu abia le mai percepeam.

Surâsul lui Tinker...

După atâta amar de ani, nu eram pregătită pentru asta. M-am simțit agresată.

Poate că n-a fost decât mulțumirea de sine – cea satisfacție neîntemeiată a omului de vârstă mijlocie, plin de bani, din Manhattan –, însă, când am intrat pe ușile muzeului, puteam să jur că viața mea își recăpătase echilibrul perfect. Era mariajul a două minți, a două spirite metropolitane care privesc blând și sigur spre viitor, precum narcisele spre soare.

Și totuși, m-am trezit cu gândurile în trecut. Întorcând spatele tuturor perfecțiunilor complicate ale prezentului, ele căutau nesiguranța dulce a unui an apus și a tuturor întâlnirilor întâmplătoare – întâlniri, pe atunci, atât de aleatorii și efervescente, însă care, cu timpul, au început să semene cu soarta.

Da, gândurile mele s-au îndreptat spre Tinker și spre Eve, dar și spre Wallace Wolcott, Dicky Vanderwhile și Anne Grandyn. Și spre acele răsturnări caleidoscopice de situație care aveau să dea formă și culoare trecerii mele prin anul 1938.

La brațul soțului meu, m-am surprins dorindu-mi să păstrez amintirile acelea doar pentru mine.

Și nu pentru că vreuna dintre ele ar fi fost într-atât de scandalosă, încât să-l șocheze pe Val sau să amenințe armonia mariajului nostru – dimpotrivă, dacă i le-aș fi destăinuit, probabil că m-ar fi îndrăgit și mai mult. Însă nu voiam să le împărtășesc. Pentru că nu voiam să le diluez.

Mai presus de toate, îmi doream să fiu singură. Îmi doream să scap de propriul statut. Îmi doream să mă duc să beau ceva la un bar dintr-un hotel. Sau, mai bine chiar, să iau un taxi și să mă duc în Village, pentru prima oară după atâția ani...

Da, Tinker părea sărac în fotografie. Sărac, înfometat și fără perspective. Însă părea totodată tânăr și energetic, și neobișnuit de plin de viață.

Brusc, mi s-a părut că toate fețele acelea de pe pereți mă priveau. Stafiele din metrou, obosite și însingurate, îmi studiau chipul, măsurând cu privirea acele urme de compromis care dau trăsăturilor omenești ofilite unicitatea patosului.

Atunci, Val mă surprinse.

— Hai să mergem, a zis.

Mi-am ridicat privirea, iar el a râs.

— Hai! O să mai venim aici într-o dimineață, când nu e atâta lume.

— Bine.

În mijlocul galeriei era înghesuală, așa c-am luat-o pe margine, pe lângă fotografiile. Chipurile se perindau pâlپاitoare, precum cele ale pușcăriașilor care te privesc prin ferestrele acelea din închisorile de maximă securitate. Mă urmăreau de parcă m-ar fi întrebat: *Unde*

naiba crezi că te duci? Atunci, chiar când ne apropiam de ieșire, unul dintre ele mă făcu să mă opresc din drum.

Pe buze îmi apărură un zâmbet crispat.

— Ce s-a ntâmplat? mă întrebă Val.

— Uite-l din nou!

Pe perete, între două portrete ale unor femei în vârstă, se afla o a doua fotografie a lui Tinker. Tinker într-un sacou de cașmir, proaspăt ras, cu nodul cravatei perfect, ițindu-se pe după gulerul unei cămăși făcute la comandă.

Val mă luă de mână și mă trase la vreo treizeci de centimetri de fotografie.

— Vrei să zici că e tot ăla de dinainte?

— Da.

— Imposibil!

Val se întoarse precipitat spre primul portret. Îl vedeam cum studiază cu atenție chipul nespălat, încercând să-i distingă particularitățile. Veni înapoi și își reluă poziția, la treizeci de centimetri de bărbatul în sacou de cașmir.

— Incredibil, zise el. E exact același tip!

— Vă rog să stați mai departe de exponate, zise un agent de pază.

Ne-am dat înapoi.

— Dacă n-ai ști, ai putea să bagi mâna-n foc că sunt doi oameni cu totul diferiți.

— Da, ai dreptate, am spus eu.

— Păi, cu siguranță s-a pus pe picioare!

Brusc, Val se înveseli. Drumul de la zdrențe la cașmir îl făcuse să-și recapete optimismul obișnuit.

— Nu, am zis eu. Aceasta e o fotografie de dinainte.

— Cum adică?

— Poza aia a fost făcută după asta. În 1939.

Am arătat spre eticheta de dedesubt.

— Asta e din 1938.

Lui Val nu i se putea reproșa că greșise. Era normal să presupui că era o poză ulterioară – și asta nu numai pentru că fusese așezată mai spre sfârșitul expoziției. În fotografia din 1938, Tinker nu numai că părea mai prosper, ci și mai în vârstă: chipul lui era mai plin și avea o expresie de silă pragmatică de viață, de parcă șirul lung de succese ar fi tras după el cel puțin un adevăr hidos. În vreme ce fotografia făcută cu un an mai târziu aducea mai degrabă cu un portret al unei persoane de douăzeci de ani, făcut pe timp de pace: agitată, neînfricată și naivă.

Val se simți stânjenit gândindu-se la Tinker.

— Ooo, zise el. Îmi pare rău.

Mă luă iar de braț și clătină din cap pentru Tinker și pentru noi toți.

— Din prinz, cerșetor, zise el cu delicatețe.

— Nu, i-am răspuns. Nu tocmai.

NEW YORK, 1969